

Xenophon, Hieron *Samtale om Magten*

oversat af Ivar Gjørup

Under et besøg, som digteren *Simónides* aflagde hos eneherskeren *Hieron*, faldt talen på et emne, som *Simonides* ønskede, at *Hieron* ville afklare for ham. - Skal min klogskab nu måle sig med din, indvendte *Hieron*: Hvad kan det være for et emne, som jeg skulle kunne give dig besked om?

Det gælder forskellen mellem almindelige menneskers livsførelse og de store mænds, svarede *Simonides*. Du har jo prøvet at leve som privat borger før, og nu er du enehersker i Syrakus. Altså må du kunne fortælle mig om de sorger og glæder, som følger med de to slags liv?

Kunne du så ikke først minde mig om, hvordan et almindeligt liv leves, sagde *Hieron*. Du er jo stadig privat borger; på den baggrund kan jeg så gøre rede for forskellene.

Til dette svarede *Simonides*: Livet har lært mig, at almindelige menneskers glæder og sorger knytter sig til synet, gennem øjnene, til hørelsen, gennem ørerne, til lugte, gennem næsen, og til mad og drikke, gennem munden. Dertil kommer kønslivet, med de legemsdele, vi godt ved. Desuden sanser vi kulde og varme, blødt og hårdt, tungt og let, overalt på kroppen. Hvad angår medgang og modgang, er det efter min mening nogle gange kun bevidstheden, der oplever glæde og sorg, andre gange krop og sjæl i fællesskab. Sønnen gør os godt, ifølge min oplevelse af det, men hvordan, hvilke dele af os, og hvornår, det ved jeg ikke. Men det er vel heller ikke så mærkeligt, eftersom vi oplever alting tydeligere i vågen tilstand end sovende.

Hertil sagde *Hieron*: Hvad kan jeg nu sige til det, *Simonides*? Er der mere end det, du har nævnt, som en enehersker skulle kunne opleve? Er der overhovedet nogen forskel på store mænds liv og almindelige menneskers?

Ja, det er der, sagde *Simonides*. Jeres glæder er mange flere, og ærgrelserne meget færre på hvert eneste af disse områder.

Der tager du fejl, sagde *Hieron*. I virkeligheden har eneherskeren langt færre glæder end et menneske, der lever i nogenlunde kår, og mange flere bekymringer.

Det er svært at tro på, indvendte *Simonides*. Hvorfor skulle så alle, også meget velstillede mænd, stræbe efter magten? Hvorfor ønsker alle sig i magthaverens sted?

Fordi de ved Gud intet aner om de forhold, som de gør sig kloge på, svarede *Hieron*. Sandheden er som jeg siger, og det vil jeg prøve at godtgøre for dig. Lad mig begynde med synet - det var vist også det første i din opremsning?

Godt: Har magthavere større del i synsoplevelser end andre, når vi regner efter? Nej. Overalt er der seværdigheder, forskellige fra sted til sted. Dem rejser folk hen og ser, i de enkelte byer og til mellemstatslige begivenheder, hvor det strømmer til med tilskuere allevegne fra. Men den frihed har eneherskeren ikke. Hans sikkerhed forbyder ham at tage steder hen, hvor han kan træffe på sine overmænd, og magten derhjemme er usikker, den kan han ikke bare overlade til andre i sit fravær. Så mister han på én gang både regeringen og muligheden for siden at få hævn over de formastelige.

Men vi kan jo bare blive hjemme, siger du måske, så kommer det hele til os der. Ja, men det er ved Gud ikke det hele, men meget lidt, og meget dyrt. De oprædende forlanger så meget - uanset hvad de har at byde på - at de efter et kort ophold hos eneherskeren har flere penge med sig, når de rejser, end de i et helt liv kunne få fra alle andre mennesker tilsammen.

Simonides: Godt; men hvis I har for lidt til øjnene, så har I overflod til ørerne. Det skønneste at lytte til er ros; det mangler I aldrig. Alle omkring jer roser alt, hvad I siger og gør. Kritik er det værste, vi ved; den når aldrig jeres ører. For ingen siger en enehersker imod ansigt til ansigt.

Hieron: Hvad glæde har man af at slippe for folks bagtalelser, når man er helt på det rene med, at deres tavshed dækker over dyb modvilje mod ham, der sidder med magten? Hvad glæde har man af folks ros, når det efter al sandsynlighed blot er tom smiger?

Simonides: Der er jeg fuldstændig enig. Kun ros fra virkeligt frie mænd giver virkelig glæde. Men hvad så med den føde, som vi mennesker lever af? Du vil dog vel ikke have os til at tro, at I har det dårligt også på dét område?

- Jeg ved godt, Simonides, at de fleste mener, vi drikker og spiser med større nydelse end almindelige mennesker gør, fordi de fleste hellere vil spise det måltid, der sættes frem for os, end det, de selv får. Glæden knytter sig jo til det, som er nyt og anderledes. Derfor ser også alle mennesker frem til de store højtider, kun ikke magthaverne: Vi sidder ved bugnende borde til hverdag, og ved højtiderne dækkes bordet ikke rigere end ellers. Almindelige mennesker kender forventningens glæde; men store mænd oplever den ikke..

For det andet er glæden, mens vi spiser, også mindre. Du ved jo lige så godt som jeg, Simonides, at jo mere vi får af overflod, jo hurtigere indtræder også mætheden. Derfor er glædens tid kortere ved det rige bord end ved det jævne måltid.

Så må det dog til gengæld være sådan, sagde Simonides, at inden for selve det tidsrum, hvor vi giver os af med at spise, er glæden større for den, der sidder ved det rige bord, end ved en mere tarvelig opdækning?

Hvordan er det nu, sagde Hieron: Hvis man elsker mad, så er spisning en fornøjelse, ikke sandt?

- Jo, det gælder overalt.

- Men elsker store mænd deres mad? Går de til måltidet med større forventning, end almindelige mennesker gør?

- Tværtimod! De lider vel snarere af madlede, mange af dem.

Godt, sagde Hieron. Har du så lagt mærke til alle de påhit, som man kræser op for en enehersker med, skarpt og surt og bittert og så videre?

Mon ikke jeg har, sagde Simonides. De strider mod al menneskelig natur!

Men er det ikke netop et forsøg på at pirre den blødagtige, matte bevidsthed, spurgte Hieron. Du ved, og jeg ved, at folk, som spiser med sand madglæde, sagtens kan klare sig uden den slags madkunster.

Jeg tænker på jeres dyre salver, sagde Simonides. Når I lugter godt, giver det sidemanden større glæde, end I selv har af det. Det er på samme måde, som når folk har dårlig ånde efter maden: Det er ham ved siden af, og ikke dem selv, der mærker det.

Netop, sagde Hieron. Og den, som har rigeligt med føde, oplever aldrig at have rigtig lyst til maden; men den, som har det småt, han fylder sig henrykt, når noget endelig tilfalder ham.

Så er der vist kun kærligheden tilbage, sagde Simonides, når vi skal bestemme magtens tillokkelser. Hér gælder det ihvertfald, at I kan komme tæt på enhver skønhed, I træffer på.

Nu tager du fat i det, som er vor værste mangel i forhold til andre mennesker, sagde Hieron, det kan jeg forsikre dig om! Tag giftermål for det første: Giftermål opefter er det herligste, det skaffer rigdom og magt og bringer brudgommen ære sammen med glæden. På andenpladsen kommer giftermål blandt ligemænd. Men giftermål nedefter er æreløst og nytteløst. Og hvordan er det så med eneherskeren? Han kan kun gifte sig nedad (eller ægte en udlænding), så fornøjelsen her er begrænset.

Tænk også på, hvor glæden ligger: Imødekommenhed fra stolte, selvbevidste kvinder er den største fryd; men når vi vartes op af slavinder, har vi ingen fornøjelse af det, selv når de kan deres ting; hvis de derimod fumler i det, bliver vi ude af os selv af raseri og ærgrelse.

Med drengeskærligheden står det ikke bedre til end med ægteskab og forering. Vi ved jo alle, at kønsligt samvær er en langt rigere oplevelse, når begæret spiller med. Men magthaveren har svært ved at føle begær. For begæret retter sig ikke mod det, vi nemt får fat i; det er længslen, som skaber begær. Den, der ikke kender tørst, har ingen glæde af at drikke; og den, der ikke kender begær, er uvidende om kønnets fryd.

Dette var Hierons ord. Men Simonides sagde med et lille smil: Det er nyt for mig, Hieron! 'Magthavere føler ikke begær'? Du begærer måske heller ikke en vis Dailokhos, kendt som 'den skønneste'?

Jo ved Gud, sagde Hieron, men det er jo ikke alt det nemme og opnåelige hos ham, jeg drømmer om, men netop det, som vi magthavere mindst af alle kan opnå. Jeg begærer Dailokhos for hans skønhed, her hersker menneskets natur, vi kan ikke andet. Men hvordan ønsker jeg dette begær imødekommet? I gensidighed, i frivillighed! Tage ham med vold - jeg ville hellere gøre mig selv skade end ham!

Mine fjender, dem berøver jeg hjertensgerne hvadsomhelst, de kan modsætte sig, det øger kun min glæde. Men min elskede skal ville, hvad jeg vil, så er samværet lykkeligt, to, som elsker hinanden, udveksler søde blikke, søde spørgsmål og søde svar, og lykkeligst af alt, pudekamp og styrkeprøver.

Men når det unge menneske ikke vil, så bliver det, der skulle være nydelse, i stedet til overfald og udplyndring. Det modsatte af kærlighed.

En røver kan glæde sig over udbyttet, og over modstanderens fortræd. Men en elsker glæder sig ikke ved den elskedes fortræd, hans kærlighed må ikke møde had, hans berøringer ikke være modbydelige. Forelskelse på det vilkår er en stor ulykke.

Se nu almindelige menneskers lod: De er sikre på, at de elskes for deres egen skyld, når den, de elsker, imødekommer dem; for der er ingen tvang med i spillet, det ved de. Men en magthaver kan ikke føle denne tillid. Ingen af os er i tvivl om, at frygten skaber opvartere, som allesammen vil prøve at efterligne de sande venners tjenstvillighed. Og hvor kommer de værste trusler mod eneherskerens magt fra? Netop fra kredsen af tilsyneladende venner.

II. Hertil sagde Simonides: Nu synes jeg nok, at disse spørgsmål er mindre betydningsfulde. Jeg ser mange - også virkelige mænd - afstå fra eller begrænse sig frivilligt i forhold til mad og drikke og sex. Men den store forskel mellem jer,

som har magt, og os andre er dette, at I lægger store planer, I bringer dem til hurtig udførelse, I har rigdomme i overmål, ejer heste af udsøgt avl og våben af udsøgt skønhed, enestående smykker til jeres kvinder, de prægtigste boliger med kostbar indretning; endvidere råder I over de bedste tjenere både i tal og kundskaber, og I er bedst af alle i stand til at skade jeres fjender og gavne jeres venner.

Hieron svarede: Nuvel; at folk i almindelighed lader sig narre af magtens væsen, det overrasker mig ikke, Simonides. Mængden dømmes efter synet, hvem der er lykkelig og hvem ikke; og magten udstiller sine tilsyneladende værdier, så alle kan få øje på dem, mens besværlighederne opbevares godt gemt i magthaverens inderste, der hvor også menneskelivets lykke og ulykke beror. Det ved den brede masse ikke, og det kan de ikke vide, som sagt.

Men at I er uvidende om det, I som ser på verden med jeres forstand bedre end med jeres øjne, det undrer mig dybt. Jeg har prøvet disse ting, Simonides: Jeg kan forsikre dig om, at eneherskeren er den, der kender mindst til denne verdens goder, og mest til dens ondskab.

Freden, lad os tage den først. Den er et mægtigt gode for os mennesker, men magthaveren har ikke del i den. Krigen derimod er et mægtigt onde, magthaveren slipper aldrig fra den. Et almindeligt menneske kan rejse hvorsomhelst, når ikke lige hans land er i krig, uden frygt for at blive slået ihjel; men magthaveren rejser altid gennem krigszone. Han klarer sig ved aldrig at være ubevæbnet selv og ved at føre sin livvagt med sig overalt.

Almindelige mennesker kan, selv når de drager i felten, dog vende hjem og regne med sikkerhed dér; men eneherskeren véd, at når han vender tilbage til sin egen by, omgiver flere fjender ham dér end noget andet sted. I kamp mod en stærkere angriber vil forsvarerne være i fare, når de vover sig uden for byens mure, men de ved sig i sikkerhed, når de igen er inden for voldene. Herskeren derimod må vogte sit liv selv inden for hjemmets fire vægge.

Krige får ende, der bliver våbenhvile eller fred; almindelige mennesker kan finde ro. Men magthaveren kan ikke slutte fred med de mennesker, han har magt over, og kan heller ikke føle sig sikker i en våbenhvile med dem. Der er nemlig to slags krige, dem som det ene land fører mod det andet, og dem som voldsmagten fører mod de undertrykte. I den første slags krig oplever magthaveren de samme besværligheder som andre, beredskabet og farerne er de samme, og smerten ved et nederlag rammer ham såvel som dem. Her er de to slags krige altså ens.

Men en krig mod en anden by rummer også glæder, som magthaveren ikke deler. Når modstanderne lider nederlag, er triumfen endeløs: Fjenderne drives på flugt, de jages og hugges ned for fode, sejrherrene jubler over egne bedrifter, deres ry vokser til himlen, deres by vokser i storhed. Alle er glade, alle har været med i planlægningen, alle har slået flest fjender ihjel, alle vegne har løgnhalsene travlt: Der er flere døde fjender, end hele hæren rummede. Så skøn er sejren.

Magthaveren derimod opsnuser en virkelig modstander, og har måske held til at ombringe nogle sammensvorne: Hans by vokser ikke derved, hans folk forringes, han ved det og fører sig ikke frem, kan ikke føre sig frem, praler ikke af sin dåd, men prøver tværtimod at bagatellisere det skete - og må forsvare sin handlekraft, som om det var en forbrydelse. Derved kommer han også selv i tvivl om sine handlingers rigtighed. Måske dør nogle af de mennesker, han

nærede frygt for; alligevel kan han ikke vide sig sikker, han er mere på vagt end nogensinde. Sådan er den anden slags krig, jeg taler om; den krig fører magthaveren alle dage.

III. Se så på magthavernes mulighed for at have venner. Er venskab et stort gode for mennesker? Et menneskes sande venner ser ham med glæde i deres midte, yder ham med glæde tjenester, længes efter ham, når han er væk, modtager ham henrykt ved hans tilbagekomst, fryder sig over hans medgang, kommer ham til undsætning, når han er i vanskeligheder.

Også på det statslige plan er vi klar over, hvor vigtigt og fint venskabet er: Mange byer tillader drab på horkarle uden efterfølgende straf, ud fra den opfattelse, at den slags mennesker ødelægger det venneforhold, som knytter konen til hendes mand. Men hvis en kvinde voldtages, kan hun beholde sin mands agtelse, hvis blot hendes venskab og hengivenhed forbliver den samme.

Så stort et gode er venskabet efter min bedømmelse, at den mand, som vennerne elsker, i virkeligheden opnår al anden medgang af sig selv, både fra guder og mennesker.

Men denne vigtige besiddelse har magthaverne mindre adgang til end nogen anden. Overvej følgende, Simonides, og du vil indse, at jeg har ret: Venskaber mellem ophav og afkom, mellem brødre, mellem ægtefolk, og mellem omgangsfæller, er de stærkeste bånd, vi kender. Men hvis du nu tænker efter, så vil du finde, at mens almindelige mennesker er dybt forankrede i sådanne venskaber, så har eneherskere i mangfoldige tilfælde slået deres egne børn ihjel, eller de er selv blevet dræbt af deres børn; brodermord er talrige på magtens tinder, ja hustruer har ombragt deres mænd, eller magthavere myrdes af venner, som de anså for deres nærmeste.

Når man nu hades så dybt af dem, som naturligt og efter alle vedtægter burde holde allermest af en - hvordan kan man så forestille sig et sandt venskab med noget andet menneske?

IV. Tillid er altafgørende. Uden den lever man et elendigt liv. Kan man befinde sig godt i et samvær, hvor tilliden mangler? Hvordan kan mand og kone trives sammen uden tillid? Hvad glæde har vi af en medarbejder, vi ikke stoler på? Men magthavere giver sig ikke af med at stole på nogensomhelst. Vi har end ikke tillid til maden; vi når ikke at bringe takoffer til guderne, før vi beordrer opvarterne til at prøvesmage, for at sikre os mod, at maden eller vinen er forgiftet.

På samme måde har fædrelandet stor værdi for alle andre: Borgerne står under våben og går samlet mod slaveopstande og mod skadevoldere, de sikrer sig ved fælles indsats, uden løn, mod at nogen skal lide en voldelig død. Kravet om sikkerhed har endda ført til, at man mange steder afviser at rense ikke blot morderne for blodskyld, men også deres medvidere. Således sikrer samfundet den enkeltes liv og tryghed.

Med magthaveren er det lige omvendt. Samfundet straffer ikke den, der dræber en enehersker, men hædrer ham; han udelukkes ikke fra helligstederne, sådan som andre mordere gør, tværtimod opstilles der i mange byer statuer af sådanne gerningsmænd.

Så er der det med eneherskerens større besiddelser: Du tror, Simonides, at større rigdom giver større glæde; men du tager fejl. Det er lige som med træuede

sportsudøvere, de har ingen glæde af at vinde over almindelige mennesker, men hvis de taber til konkurrenterne - dét piner dem dybt. Tilsvarende kan en eneherker ikke føle glæde ved at fremtræde som rigere end almindelige mennesker - men når han har mindre end andre eneherkere, så ærgrer han sig. Det er dem, han regner for sine konkurrenter, når det gælder rigdom.

Eneherkeren får heller ikke sine ønsker opfyldt hurtigere end andre. Almindelige mennesker drømmer måske om et hus eller et stykke jord eller en medhjælp; men eneherkere drømmer om byer, landområder, havneanlæg, stærke borgfæstninger, ting der er meget sværere og farligere at opnå end den lille mands ønsker.

Derfor er den lille mand ofte ikke fattig, og den store mand ofte ikke rig. Det drejer sig jo ikke om, hvad man har i tal, men hvad man har brug for. Mere end nok er meget, mindre end nok er for lidt. Eneherkeren har nødvendige omkostninger, som almindelige mennesker ikke kender, og hans mægtige rigdomme slår ikke til: Den lille mand kan skære sine udgifter til efter de daglige behov, den mulighed har den store mand ikke. For hans betydeligste udgifter går til at sikre hans liv, og den slags er det dødsensfarligt at skære i.

Tænk også på, at et ærligt udkomme til dagen og vejen ikke er noget ynkværdigt eller fattigt vilkår. Men den, som nøden tvinger til onde planer og hæslige forbrydelser, han er ramt af sand elendighed og fattigdom. Og dette er herskerens vilkår, han må uretmæssigt tilegne sig store beløb fra helligdomme og enkeltpersoner for hele tiden at kunne bekoste sine uundgåelige udgifter: Han lever nemlig på bestandig krigsfod. Hans liv afhænger af hans militærundergifter.

V. Der er også et andet vanskeligt vilkår for magthavere, Simonides, som jeg skal fortælle dig om. Eneherkere får lige så let som andre mennesker øje på folks tapperhed, klogskab, hæderlighed; men som magthaver kan man ikke værdsætte disse egenskaber: Man må frygte mod og mandshjerte - den slags mennesker kunne gå til kamp for friheden; frygte begavelsen - man ved aldrig, hvad de hiter på; og frygte hæderligheden - den slags leder, mængden drømmer om.

Sådanne egenskaber må eneherkeren udrydde; hvad har han så tilbage? Forbryderne, lykkeridderne, undermenneskene. Forbryderne kan han stole på, for de nærer samme frygt som han selv - at samfundet skal gøre sig fri og sætte dem på plads. Lykkeridderne er til fals for alle mulige kortsigtede påhit, og undermenneskene er også nemme, de har ingen frihedstrang. Sådanne er magthavernes svære vilkår, vi må dele menneskene i to slags, dem vi kan respektere, og dem vi kan omgås.

Derudover er eneherkeren selvfølgelig glad for sin by og sit folk; for uden dem kan han hverken bevare liv eller lykke. Men magten er en hård nødvendighed. Det er ingen fordel for ham at udruste tapre, våbenduelige borgere; i stedet må han hente folk ind udefra og udruste dem på borgernes bekostning. Det har han glæde af som magthaver: De bliver hans livvagt.

Og skulle der komme frugtbare år med rigelighed af alle ting - heller ikke i det tilfælde kan en eneherker dele glæden med sine landsmænd. Han forventer nemlig større medgørlighed hos folk, hvis de lider nød.

VI. Nu vil jeg fortælle dig om de glæder, jeg kendte, da jeg levede et almindeligt liv, og som jeg føler jeg har mistet efter at have vundet magten. Dengang var jeg velkommen i mine ungdomsvenners lag, jeg havde selskab, når

jeg ønskede det, og mit eget selskab, når jeg foretrak ensomheden; vi svirede og glemte livets sorger, vi sang og festede og dansede, til sjælen blev ør, og vi gik omkuld med alle vore længsler, det var en fest uden ende.

Nu er glæden tabt. De fordums venner er mine undermænd og føler ingen glæde ved mit nærvær, og jeg ingen ved deres, for jeg ved meget vel, at de ikke bryder sig om mig længere. Fuldskab vogter jeg mig for, og søvnen er en fælde, jeg må undgå. Men frygt for mængden, frygt for ensomheden, frygt for at leve uden vagter, og frygt for vagtposterne selv, det skiftevis ønske om at have bevæbnede folk omkring sig og så alligevel hellere ubevæbnede - det er en rædsom måde at leve på.

Magthaveren kan ikke stole på sine medborgere, han henter hjælp fra andre byer, hos udlændinge hellere end hos grækere, slavebinder frie mennesker og nødsages til at sætte sine slaver i frihed i stedet: Hvad andet ser du i dette end vidnesbyrd om et menneske hjemsøgt af den største angst? Og denne rædsel er en sjælekval, som vil følge alle sindets glæder og tilintetgøre dem.

Har du været i krig, Simonides? Har du stået over for en fjendtlig hær, ventet på slag? Genkald dig din madlyst, din evne til at sove! Dén forpinthed er eneherskerens vilkår, og værre endda: For han har sine fjender ikke kun foran sig, men ser dem allevegne, mener sig omgivet af dem.

Simonides lyttede til hele denne fremstilling, og sagde så: Du har fuldstændig ret, men ikke i alt! Krig er en rædsom ting, Hieron, men hvad gør vi, når vi er i felten? Vi stiller vagtposter ud, og så får vi vor mad og vor hvile ved godt mod.

Hieron svarede: Ja ved Gud gør I, Simonides, og lovene vogter over vagtposterne, så at de både passer på sig selv og på jer; men eneherskeren må hyre folk til at tage vare på ham, som vi hyrer folk til høsten. Disse vagter har en eneste opgave - jeg skal kunne stole på dem; men det er sværere at opdrive én eneste pålidelig vagtmand end at finde hundrede høstkarle: Magthaverens livvagter får penge for at passe på ham - men de kan på et øjeblik tjene langt mere på at slå ham ihjel end den løn, de får for et utal af vagttimer.

Du ønskede dig min magt til at gøre vennerne gavn og tilføje fjenderne skade. Men den magt har vi ikke! Hvordan forestiller du dig at kunne gøre vennerne gavn, når du meget vel ved, at jo rigeligere gaver de får fra dig, jo hurtigere ønsker de sig at komme væk fra dine øjne? For modtagerne kan først vide sig sikre på magthaverens gaver, når de har bragt sig uden for magtens rækkevidde.

Og fjenderne, hvordan kan du mene, at eneherskeren har magt til at gøre dem skade? Alle er hans fjender, det ved han selv bedst, alle, der lever under trykket af magten, og det er så mange, at han umuligt kan slå dem alle ihjel eller spærre dem allesammen inde - han skal jo også have nogen at herske over! Således er han nødt til på én gang at vogte sig for dem og pleje omgang med dem - med folk han ved er hans fjender.

Dét skal du vide, Simonides: De borgere, som magthaveren nærer frygt for, er svære at have at gøre med levende, og svære at skaffe sig af med. Det er som med gode heste, der slår sig i tøjlerne og forskrækker rytteren; man har ondt ved at aflive en sådan hest, men også ondt ved at ride den - man må hele tiden passe på, at den ikke smider sin rytter af eller bringer ham i fare.

Sådan er der besiddelser, der er nyttige og besværlige på samme tid, og ejerskabet er lige så plagsomt, som tabet af dem vil være.

VII. Hertil svarede nu Simonides: Æren, Hieron, må være noget ganske enestående, såvidt jeg kan se. For dens skyld påtager mennesker sig alskens besvær, udholder alle mulige farer. Magten rummer alle de vanskeligheder, som du nævner, alligevel opsøger I den hovedkulds, for at alle skal vise jer ære og udføre alt, hvad I pålægger dem, uden opsættelse; se op til jer, rejse sig for jer, vige pladsen for jer, lovprise jer i ord og gerning; alle, som er til stede, altid. Det er sådan, magthaverne behandles af dem, de hersker over; sådan viser mennesker deres beundring.

Egentlig er det vel det, Hieron, der er forskellen på mennesker og andre dyr, at vi stræber efter ære. Mad og drikke, søvn og sex giver samme glæde til alle levende væsener; men ærgerrigheden kender de sprogløse dyr ikke, og heller ikke alle mennesker. Den, som elsker æren og hædersbevisningerne, han skiller sig ud fra drøvtyggerne mere end alle andre, han er ikke blot menneske. Han er: Mand!

I har altså gode grunde til at ville bære magtens byrder: Derved vinder I nemlig større berømmelse end noget andet menneske. Og ingen glæde i livet bringer os vel nærmere på Gud end denne, glæden over den hæder, man modtager.

Hierons svar lød: Det forekommer mig desværre, Simonides, at også de æresbevisninger, som følger med magten, er belastet på samme måde, som jeg før viste med kønslivet: Imødekommenhed fra mennesker, som ikke holder af os, giver ingen glæde, og kønsliv under tvang er en afskyelighed. Og når folk kommer os i møde af frygt, er det ingen hæder.

De rejser sig for os, fordi de er tvunget til det; derved 'hædrer' de altså en forbryder? De må vige pladsen for deres overmand på gaden; men er det så ikke snarere voldsmanden, de 'hædrer'? Det store flertal kommer med 'gaver' til folk, som de hader, særligt til folk, som de er mest bange for kan gøre dem selv ondt.. Men den slags er slet ikke 'hæder', det er slavers sleskeri: Det modsatte af virkelig hæder.

Når folk derimod anser et menneske for at være en virkelig velgører, hvis evner de selv kan nyde godt af; når de bestandigt nævner ham og lovpriser ham; når hver især synes at have fordel af dette menneske; når de elsker ham og ikke frygter ham, når fællesskabet kranser ham for hans dygtighed og evnerighed og af sig selv kommer med gaver til ham - så står det for mig som virkelig hæder, disse mennesker viser ham: Sand og ægte berømmelse.

En sådan mand hæver jeg til skyerne. Han klarer sig uden skumle planer, med lidt omtanke for sit eget ve og vel kan han leve sit liv uden frygt, fri for folks modvilje, fri for farer, lykkelig. Men eneherskeren lever sit liv under omgivelsernes enstemmige dom, vær vis på det: Som en, der er dømt til døden for sine forbrydelsers skyld, nat og dag.

Simonides lyttede nøje til hans ord. Så sagde han: Hvordan skal jeg forstå dette her, Hieron? Hvis magten er sådan en elendighed - og du selv ved det - hvorfor giver du den så ikke fra dig? Du så lidt som nogen anden magthaver har jo nogensinde frivilligt afstået fra den magt, som I havde skaffet jer?

Jo, men dette er den yderste elendighed ved magten, svarede Hieron: Det er en umulighed at slippe den. Hvordan skulle man som magthaver kunne betale erstatning for alle de penge, man har taget fra folk, eller sidde alle de år af, man har spærret dem inde, eller dø lige så mange gange, som man har kostet

andre livet? Vel hængt er hele sagen, Simonides, sådan siger man. Men ingen kan bedre hænge sig end eneherskeren, vær vis på det: Han har ikke gavn af at forblive i sin ulykke og ikke gavn af at slippe ud af den!

VIII. Nu tog Simonides ordet og sagde: For øjeblikket, Hieron, føler du mismod over magten. Dét undrer mig ikke; du ønsker nemlig, at folk skal elske dig, og mener, at din magt står i vejen for dette.

Lad mig da belære dig, som jeg tror jeg kan, om at din lederstilling ikke behøver udelukke kærlighed, tværtimod giver den bedre mulighed for det, end jævne mennesker har. Lad os regne på det, men ikke bare sådan, at lederen formår så meget mere og derfor også henter større tak: Nej, vi lader en magthaver og et almindeligt menneske udføre nøjagtigt det samme, og så kan du jo selv se, hvilken af de to handlinger der virker stærkest! Jeg begynder med de allermindste eksempler.

Lederen træffer et menneske, det gør den jævne mand også, begge hilser venligt på vedkommende. Hvilken af de to hilsener glæder mest, tror du? Begge roser den samme. Hvis ros skaber størst glæde? Det er højtid, hver af dem byder en gæst hjem efter ofringen. Indbydelsen er en hæder; men hvilken gæst hædres mest? De tager sig af en, som er syg. Mon ikke den store mands omsorg også afføder den største taknemlighed? Begge giver en gave, af samme værdi. Mon ikke den store mands ubesværede venlighed udretter mere end den jævne mands anstrengelse?

Selv guderne er jeg overbevist om sørger for anseelse og folkeyndest til lederen. Magten pynter, det er én ting; men vi har det også selv sådan, at vi hellere betragter et menneske i ledende stilling end den samme mand under almindelige kår: Det gør vældigt indtryk på os, når vi taler med en berømthed, i stedet for med vore ligemænd.

Vore unge skønheder - og dér indgav du en særlig klage mod magten - beklager sig ikke over lederens alder eller lægger vægt på hans udseende i samværet med ham. Berømmelsen er en skønhedskur, som gør hans mindre heldige træk usynlige, og fremhæver samtlige fortrin.

Altså, samme ydelse bringer større tak. Men I magthavere er jo i stand til at gøre mangedobbelt gavn, give mangedobbelt gaver; derfor må I også kunne blive elsket langt højere end almindelige mennesker.

Hierons indvending kom uden tøven: Men vi bliver jo for pokker forhadte i samme målestok, fordi vi også tvinges til at gå imod folks ønsker! Der er hundrede ting at gøre, vi skal skaffe penge for at få det hele til at løbe rundt, der skal stilles vagter om vore værdier, forbrydere skal afstraffes, onde planer skal hindres! Pludselig må vi rykke i felten, til lands eller vands, og sådanne opgaver kan ikke betros den første den bedste!

Dertil kommer magthavernes behov for en professionel hær. Ingen skattebyrde hviler tungere på borgerne end denne. Her er det ikke et spørgsmål om ligestilling mellem eneherskeren og borgerne. De ved godt, at hæren er der for at fastholde magtens privilegier.

IX. Hertil svarede så Simonides: Alt dette kræver opmærksomhed, Hieron, det er klart. Men opgaverne er forskellige, nogle fører til fjendskab, andre er velsete. Når du opstiller moralske forskrifter og lønner moralske handlinger, er det velset; men når du skal rette mangler og udøve tvang eller straf, kan det ikke

undgå at skaffe dig fjender. Hvad gør en leder så? Han udfolder tvang og irettesætter igennem andre, men forestår selv uddelingen af præmier og belønninger.

Erfaringen bekræfter denne fremgangsmåde. Når vi foranstalter en sangerdyst mellem forskellige sangkor, er det lederen, som stiller præmierne frem; men det påhviler andre at samle koret og indstudere det, og at tvinge deres beslutninger igennem over for deltagere, som ikke duer. Med andre ord, lederen tager sig af det populære, andre gør det ubehagelige arbejde.

Hvorfor ikke også overføre princippet på samfundsanliggender? Alle stater er inddelt i stammer eller hærenheder eller delinger, med ledere på hvert niveau. Hvad nu hvis man udsatte præmier og belønnede disse afdelinger - lige som sangkorene - for smuk udrustning, for vellykket mønstring, ridefærdigheder, tapperhed i felten, redelighed ved indgåelse af aftaler? Alle ville lægge sig i selen og konkurrere på livet løs..

I guder! Mobiliseringen ville være lynsnar i kampen om æren, folk ville indbetale skatter med glæde, når det behøvedes, og det nyttigste af alle erhverv, som ellers aldrig har kendt til at konkurrere, landbruget, ville øge sit afkast, hvis man præmierede gårdbrug og landsbyer for god agerdyrkning og gav særlige belønninger til borgere, som udfoldede dygtighed på disse områder.

Statsindtægterne ville vokse, og travlheden ville føre til, at der blev flere ordentlige mennesker; den, der har noget at bestille, kommer nemlig ikke så let i uføre.

Udlandshandlen er vigtig: Hvis forretninger forbindes med prestige, vil antallet af handelsforbindelser øges. Hvis det rygtes, at folk, der udtænker nye problemfrie indtægtsmuligheder for deres by, vil nyde stor anseelse, vil der også være bestandige overvejelser på det felt. Kort sagt, hvis anseelse åbenlyst tilfalder den, som gavner sit samfund, vil mange efterhånden blive optaget af overvejelser om, hvordan samfundet kan udvikle sig. Og når mange arbejder på den fælles sag, vil resultatet utvivlsomt blive fortsat fremgang.

Men måske frygter du for, Hieron, at alle disse præmier skal blive meget bekostelige? Tænk så på, at der ikke gives mere profitable erhvervelser end dem, folk køber med præmier. Ridesport, idræt, skuespil, i alle den slags konkurrencer får små præmier folk til at påtage sig store udgifter, besværligheder og anstrengelser.

X. Hieron: Det kan være rigtigt nok, Simonides. Men hvad med min lejevær? Hvordan skal jeg undgå, at folk hader mig på grund af den? For du vil vel ikke påstå, at jeg som Sand Folkeven ikke længere behøver livvagter?

Jo ved Gud har du brug for dem, svarede Simonides. Det er jo med visse mennesker som med heste, at for megen medgang gør dem overmodige. Og den slags mennesker skal sættes på plads, dem skal dine soldater jage en skræk i livet. Til gengæld kan brave folk og ordentlige borgere hente umådelig støtte fra din professionelle hær. Du selv bruger jo også disse folk som sikkerhedsvagter - slaver har jo i talrige tilfælde ombragt deres herrer - og dette kunne altså være det første af dine lejesoldaters påbud, at være livvagter for samtlige borgere og rykke ud på givne foranledning. Forbrydere har vi alle vegne, det ved alle: Lad dine soldater have stående ordre til at holde øje med den slags - og borgerne vil opfatte dem som deres egen personlige fordel.

Der er arbejdshold og kvægflokkede med hyrder i det åbne land, som kunne leve trygt med dine soldaters hjælp. Det gælder såvel dine egne folk som andre jordbesiddere. Og folk inde i byen kan få fred til at passe deres egne forretninger, når hæren holder vagt, hvor det er nødvendigt.

Derudover kan du ikke forestille dig noget bedre beredskab over for byens fjender end disse folk, som er under våben og mønstring døgnet rundt; de vil opfange og modstå fjendens snigende, overrumplende anslag. Og i felten vil borgerne have den største gavn af de professionelle soldater, som vil være rede til at bære hovedparten af besværet og farerne og bevogtningsopgaverne.

Over for et sådant krigsberedskab kan nabostaterne kun gøre én ting, stræbe efter at holde fred. Dine troppestyrker sikrer nemlig vennernes besiddelser, og ødelægger fjendernes. Og når borgerne bliver klare over, at disse styrker ingen skade volder for den, som opfører sig ordentligt, men stiller sig i vejen for folk med onde planer og hjælper forbrydernes ofre, tager vare på byens borgere og vover livet for dem, så vil de også hjertensgerne bidrage til dine militærudgifter! I forvejen bruger de jo selv penge på langt mindre bevogtningsopgaver.

XI. Hvad dine egne rigdomme angår, Hieron, så vær aldrig tilbageholdende med at bruge af dem til alles fælles bedste. Magthaverens samfundsudgifter er vigtigere end hans privatforbrug. Lad os tage dem en for en.

Du bor smukt og dyrt: Giver din bolig dig større prestige end hele den by, du leder, med bymure, templer, søjlehaller, torve, havneanlæg? Du træder frem, tungt bevæbnet, skrækindjagende: Er du farligere for dine fjender i dette udstyr end med hele din by under våben bag dig? Hvad giver dig de største indtægter: Dine egne aktiver alene, eller en samlet økonomisk politik, som inddrager alle borgere?

På sportens område, inden for den herligste og prægtigste idræt, væddeløb med heste, hvor ligger din egentlige prestige dér: At du selv har den største væddeløbsstald blandt alle grækere og den største deltagelse i sportsstævner, eller at din by har de fleste væddeløbskyndige opdrættere og kuske? Vil du vinde din egen førstepræmie på væddeløbsbanen, eller komme først over stregen i kampen om dit samfunds velfærd?

En magthaver bør efter min mening overhovedet ikke konkurrere mod almindelige mennesker. Ingen beundrer ham for at vinde, men ser skævt til ham, fordi andre huse har måtte bekoste sejren; og taber han, er han til grin overalt. Nej, Hieron, kampen gælder andre statsledere!

Hvis din by går foran alle andre i velfærd, vil du stå som vinder i den herligste og prægtigste af alle sportsskampe!

For det første vil du opnå, at dine undersåtter elsker dig - det lagde du stor vægt på før. For det andet vil din sejr forkyndes vidt og bredt, alle vil berømme dig for dine store evner. Du vil tiltrække mængdens blikke, og ikke blot jævne mennesker, men mange andre byer vil se op til dig. Du vil blive genstand for både privat og offentlig beundring, og vil kunne rejse, hvorhen du ønsker, og tage del i Fællesskuer uden nogensomhelst fare, både ude og hjemme.

Du vil nemlig altid være festens midtpunkt, omgivet af folk, som vil gøre indtryk med deres dygtighed eller klogskab, eller som ønsker at tjene dig. Alle, som færdes i din nærhed, vil være dine kampfæller, og alle andre vil være ivrige efter at møde dig.

Du vil blive mødt ikke blot med venskab, men også med kærlighed: Skønhederne venter ikke på dine tilnærmelser, de overvælder dig i stedet med deres. Dine omgivelser vil være bange, ikke for dig, men på dine vegne. Folk vil lyde dig af egen fri vilje, du vil finde omsorg for dit ve og vel overalt. I farens stund har du ikke blot kampfæller ved din side, de vil flokkes foran dig; du modtager gaver i overvældende mængde, og kan gøre gengæld til lutter gode givere! Alle glæder sig ved din fremgang, alle kæmper for dine besiddelser, som var det deres egne; dine venners rigdomme føjer sig til dine egne skatte.

Se lysere på det, Hieron: Gør dine venner rige, og du beriger dig selv. Gør din by stærk, din egen magt øges derved. Skaf din by forbundsfæller, de vil blive dine egne medkæmpere!

Se fædrelandet som dit hjem, se borgerne som dine omgangsfæller, vennerne som dit eget afkom, dine børn som selve livet! Og søg at overgå dem alle i velgerninger! For hvis du er dine venners overmand i velgerninger, vil dine fjender aldrig kunne stå dig imod!

Dersom du nu gør alt dette, skal du vide, at du vil komme i besiddelse af det skønneste og lyksaligste eje blandt mennesker: At ingen ser skævt til din lykke!